

УДК 355.233(438)

Удосконалення системи професійної підготовки військовослужбовців в контексті трансформації системи військової освіти

IMPROVEMENT OF THE VOCATIONAL TRAINING SYSTEM MILITARY SERVANTS IN THE CONTEXT OF TRANSFORMATION SYSTEMS OF MILITARY EDUCATION

ЯКИМЕНКО Сергій – кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління та права, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради, вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, 49006, Україна

ORCID <http://orcid.org/0009-0008-3799-5482>

ГИКАЛО Юрій – кандидат наук з державного управління, начальник факультету підготовки спеціалістів Військової розвідки та Сил спеціальних операцій, Військова академія, вул. Фонтанська дорога, 10, м. Одеса, 65009, Україна

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5511-2980>

YAKYMENKO Serhii – Candidate of Science in Public Administration, Associate Professor of Department of Public Administration and Law, Communal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» of Dnipropetrovsk Regional Council, 70, Volodymyr Antonovych St., Dnipro, 49006, Ukraine

HYKALO Yurii – Candidate of Science in Public Administration, Head of the Faculty of Training of Military Intelligence and Special Operations Forces, Odesa Military academy, 10, Fontanska doroha St., Odesa, 65009, Ukraine

Анотація. У статті розкрито суть трансформації системи військової освіти за міжнародними стандартами. Виявлено, що вона має стати основою підвищення якості підготовки військових фахівців, забезпечення національних інтересів та зміцнення обороноздатності країни. З'ясовано, що проблеми публічного управління в оборонній сфері, функціонування системи вищої освіти досліджувалися вітчизняними науковцями, але в контексті трансформації системи військової освіти розгляду потребують питання удосконалення системи професійної підготовки військовослужбовців на основі міжнародних стандартів. Удосконалення системи професійної підготовки військовослужбовців є складним та багатограним процесом, важливим для забезпечення ефективної роботи військових підрозділів та безпеки країни в цілому, який потребує спільних зусиль військових командувань, науковців та фахівців в галузі освіти. Визначено, що зусилля мають бути направлені на створення інноваційного освітнього середовища, що сприятиме максимальному розкриттю внутрішніх можливостей курсантів, слухачів та студентів. У результаті професійної підготовки військовослужбовців передбачається розвиток у них знань, умінь і навичок, необхідних для виконання бойових завдань. На вирішення цих завдань може бути спрямоване впровадження інноваційних методів навчання. Зроблено висновок, що у зв'язку зі змінами в сучасній військовій сфері, система професійної підготовки військовослужбовців потребує постійного удосконалення. Основним завданням якого є розвиток у військовослужбовців необхідних компетентностей для ефективного виконання своїх обов'язків. Серед напрямків удосконалення системи професійної підготовки важливим є перегляд методів навчання та впровадження інновацій в систему освіти. Одним з таких інноваційних методів можна застосувати метод *after-action review* (AAR). Він дозволяє аналізувати та оцінювати результати проведених бойових дій, виявляти помилки та недоліки у підготовці військових, а також розробляти нові стратегії та тактики для подальшої роботи.

Ключові слова: військова освіта, інноваційні методи, трансформація, професійна підготовка військовослужбовців, метод «*after-action review*»

Summary. The article reveals the essence of the transformation of the military education system according to international standards. It was revealed that it should become the basis for improving the quality of training of military specialists, ensuring national interests and strengthening the country's defense capabilities. It was found that the problems of public administration in the defense sphere, the functioning of the higher education system were studied by domestic scientists, but in the context of the transformation of the military education system, the issue of improving the system of professional training of military personnel based on international standards requires consideration. Improving the system of professional training of military personnel is a complex and multifaceted process, important for ensuring the effective work of military units and the security of the country as a whole, which requires the joint efforts of military commands, scientists and specialists in the field of education. It was determined that efforts should be directed to the creation of an innovative educational environment that will contribute to the maximum disclosure of the internal capabilities of cadets, trainees and students. As a result of the professional training of servicemen, it is expected that they will develop the knowledge, skills and abilities necessary to perform combat tasks. The implementation of innovative teaching methods can be aimed at solving these problems. It was

concluded that in connection with changes in the modern military sphere, the system of professional training of military personnel needs constant improvement. The main task of which is the development of military personnel necessary competencies for the effective performance of their duties. Among the areas of improvement of the professional training system, it is important to review teaching methods and introduce innovations into the education system. One of these innovative methods is the after-action review (AAR) method. It allows you to analyze and evaluate the results of military operations, identify errors and shortcomings in military training, and develop new strategies and tactics for further work.
Key words: military education, innovative methods, transformation, professional training of military personnel, «after-action review» method

Вступ. Концепція трансформації системи військової освіти за міжнародними стандартами передбачає проведення докорінної реформи військової освіти, що має зупинити негативні тенденції в освіті та зробити її важелем реалізації стратегічного курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору [6]. За словами тодішнього першого заступника Міністра оборони України Івана Руснака «ухвалення зазначеної постанови є логічним продовженням системної роботи оборонного відомства над імплементацією стандартів НАТО у національне законодавство та нормативно-правові акти задля забезпечення якісної трансформації системи військової освіти, досягнення відповідності критеріям повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору та Європейському Союзі» [11]. Вищеназвана Концепція ґрунтується на засадах інтеграції системи військової освіти до національної системи освіти і є її невід'ємною складовою. Трансформація системи освіти має «стати основою відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, виходу вітчизняної науки, техніки і культури на світовий рівень, національне відродження, становлення державності та демократизації суспільства в Україні» [2]. Це стосується також військової освіти, вектори розвитку якої визначені такими нормативно-правовими актами як Закон України «Про освіту» [9], Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки» [7]. На основі цих документів здійснюється трансформація системи освіти, що передбачає підвищення якості підготовки військових фахівців та досягнення нею рівня прогресивних країн світу. Стратегія розвитку системи військової освіти України ґрунтується на забезпеченні національних інтересів та зміцненні обороноздатності країни.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми функціонування системи вищої освіти, в тому числі військової, публічного управління в оборонній сфері розглядалися вітчизняними дослідниками, серед яких К. Бондаренко [1], С. Домбровська [3], В. Сиченко [10], О. Шевченко [12], С. Полторак [5]. Так К. Бондаренко розглядала особливості національно-безпекової сфери до яких зарахувала підвищені вимоги до фахівців при вступі на відповідні посади публічної служби та вимоги для проходження різних її видів, що базуються на принципі професійного виконання функцій управління, передусім, здатності фахівця визначати найбільш ефективні шляхи та способи реалізації поставлених перед ним завдань [1]. С. Полторак розглядав військоvu вищу освіту як історично сформований соціальний інститут, відповідальний за спадкоємність, нагромадження й відтворення наукових знань, серед завдань якого важливим визначив «створення нових навчальних

технологій, які органічно поєднують глибокі наукові дослідження з навчальним процесом, що забезпечить надійне зміцнення обороноздатності України шляхом підготовки висококваліфікованих військових кадрів [5]. С. Домбровська свою монографію присвятила комплексному аналізу теоретичних аспектів вирішення проблем управління трансформаційними процесами в системі вищої школи, здійснила обґрунтування визначення поняття «якість освітніх послуг», узагальнила вітчизняний досвід забезпечення якості освіти на різних рівнях і різними засобами [3]. В. Сиченко визначив перспективи модернізації структури вищої освіти України шляхом запровадження європейської парадигми кредитно-трансферної системи у закладах вищої освіти в контексті Європейського вектору розвитку [10]. О. Шевченко проаналізував Концепцію трансформації системи військової освіти і зробив висновок, що сучасні безпекові виклики вимагають інноваційних підходів до забезпечення оборони держави, а військова освіта і наука мають бути націлені на підготовку фахівців, здатних впоратися з ними [12]. Разом з тим в контексті трансформації системи військової освіти розгляду потребують питання удосконалення системи професійної підготовки військово-службовців на основі міжнародних стандартів.

Мета статті. Обґрунтувати необхідність впровадження інноваційних методів професійної підготовки військовослужбовців, що забезпечить надійне зміцнення обороноздатності України.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку військової освіти необхідне кардинальне переосмислення ролі вищих військових навчальних закладів у забезпеченні національної безпеки держави, особливо в умовах російської військової агресії проти України. Основною метою трансформації системи вищої військової освіти є підготовка компетентних, конкурентоспроможних фахівців здатних на високому рівні застосовувати професійні знання отримані під час навчання у закладі освіти та готових до постійної роботи над собою на шляху професійного зростання. Це зумовлює необхідність впровадження нових методів навчання у військово-освітньої галузі з урахуванням сучасних міжнародних стандартів.

Наказом Міністерства оборони України «Про затвердження Положення про особливості організації освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти» зазначено, що вищі військові навчальні заклади мають забезпечувати «формування професійних, фахових та спеціальних компетентностей, які встановлені стандартами вищої освіти; виконання освітньо-професійних

та наукових освітніх програм, навчальних планів та навчальних програм; забезпечення якісної загальної військової підготовки відповідно до навчальної програми та планів предмета, а також розвиток професійної компетентності студентів, курсантів та науково-педагогічних працівників» [8]. Ці орієнтири військової освіти передбачають створення інноваційного освітнього середовища, що сприяє максимальному розкриттю внутрішніх можливостей курсантів, слухачів та студентів. Розбудова освітнього середовища забезпечується цілеспрямованим взаємозв'язком фізичного, психологічного, професійного та загальнотехнічного аспектів підготовки офіцерів, вдосконаленням методики процесу навчання, пов'язаного з підготовкою до ефективного виконання бойових завдань в умовах збройних конфліктів. У результаті професійної підготовки військовослужбовців передбачається розвиток у них знань, умінь і навичок, необхідних для виконання бойових завдань. На вирішення цих завдань може бути спрямоване впровадження методу after-action review (AAR), що дослівно означає «огляд після дії». Вважають, що AAR як «метод бере початок від практик бригадного генерала Семюела Л. А. Маршалла, який першим почав так аналізувати кампанії під час Другої світової війни. Згодом на основі інтерв'ю Маршалла американська армія взялася формувати такий підхід як базовий стандарт. Метод дає військовим змогу вчитися на помилках і поширювати свої «відкриття» на інші підрозділи збройних сил» [4]. До речі, метод може бути застосований не тільки у військових справах, але й у сфері освіти. Його використання дозволить покращити якість навчання та забезпечити ефективність роботи педагогічної команди. Один з основних принципів AAR - це оцінка результатів роботи команди та пошук шляхів їх поліпшення. У сфері освіти це може включати аналіз результатів навчання здобувачів освіти та виявлення проблем, що виникають під час навчального процесу. Також можна оцінити ефективність роботи педагогічної команди та знайти способи для покращення взаємодії між викладачами.

Суть методу в тому, що перед початком місії командувач озвучує завдання з чотирьох обов'язкових компонентів:

- завдання (що мають зробити підрозділи);
- обґрунтування (чому це важливо);
- очікування (що має відбутися на полі бою);
- фінальний результат.

Цю формулу доносять до командирів нижчого рівня, і кожен зі свого боку має дати зворотній зв'язок, що його підрозділ робитимуть для досягнення завдання. На наступному етапі командири підрозділів на кожній з фаз планованої операції проговорюють, які завдання в них будуть у цій фазі, яку тактику дій вони застосовуватимуть, яких ресурсів і засобів потребуватимуть у цей час. Тобто підрозділи не лише планують, що відбуватиметься, а й окреслюють можливі варіанти розвитку подій.

Після завершення кожного етапу або всієї місії на зборах обговорюють результати.

Збори відбуваються на основі правил, які всі знають і приймають:

- участь в обговоренні приймають усі;

- усі учасники рівні між собою;
- в обговоренні фокусуємося на своїх промахах;
- керівники першими визнають свої помилки, а щодо підлеглих - шукають не винних, а способи покращити ситуацію;

- зустріч відбувається у режимі діалогу.

Обговорення, або так зване «аарування» відбувається на основі чотирьох базових питань:

- 1) чітко згадати що саме планувалося;
- 2) визначити, які фактичні результати отримано;
- 3) чому саме такі результати отримано;
- 4) що ми робитимемо далі.

Доцільно на обговорення перших двох питань витратити 25% часу, ще стільки ж на обговорення третього питання, а залишок часу, що складає 50% відвести на обговорення останнього питання.

Команда може обговорити низку проблем, наприклад: коли виникла непередбачувана ситуація? як швидко й ефективно змогли на неї відреагувати? чи виникали непередбачувані труднощі? які проблеми можуть виявитися в майбутньому? Таке обговорення дасть змогу підвищувати не лише механічну готовність до конкретного типу операцій, а й адаптуватись у нестандартних випадках. Завданням тренерів, а це можуть бути командири в польових умовах, або викладачі в закладах освіти є не лише «згенерувати» урок на майбутнє, а й правильно відпрацювати підходи до нього. Для дієвого «закріплення матеріалу» потрібно кілька разів пропрацювати одну й ту саму проблему, щоб слухачі переконалися, що рішення працює.

Метод AAR є ефективним інструментом для підготовки військовослужбовців, який дозволяє аналізувати та оцінювати результати проведених бойових дій, виявляти помилки та недоліки у підготовці військових, а також розробляти нові стратегії та тактики для подальшої роботи. Цей підхід дозволяє військовим вчитися на власних помилках та недоліках, що є важливим для забезпечення максимальної ефективності у бойових діях.

Висновки. У зв'язку зі змінами в сучасній військовій сфері, система професійної підготовки військовослужбовців потребує постійного удосконалення. Основним завданням удосконалення є забезпечення військовослужбовців необхідними знаннями, вміннями та навичками для ефективного виконання своїх обов'язків у різних умовах. Одним із напрямків удосконалення системи професійної підготовки є трансформація системи військової освіти. Зокрема, перегляд методів навчання та впровадження інновацій в систему освіти. Метод after-action review (AAR) є одним з таких інноваційних методів, а його застосування ефективним інструментом для підготовки військовослужбовців, що дозволяє аналізувати та оцінювати результати проведених бойових дій, виявляти помилки та недоліки у підготовці військових, а також розробляти нові стратегії та тактики для подальшої роботи. Удосконалення системи професійної підготовки військовослужбовців є складним та багатограним процесом, який потребує спільних зусиль військових командувань, науковців та фахівців з освіти. Разом з тим, виконання цього завдання є важливим для забезпечення ефективної роботи військових підрозділів та безпеки країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Бондаренко К.В. Публічне адміністрування національно-безпековою сферою в Україні: теоретичні, правові та організаційні засади: монографія. Одеса: Фенікс, 2019. 404 с.
2. Державна національна програма «Освіта» Україна XXI століття. Київ: Райдуга. 1994. 61 с.
3. Домбровська С.М. Державне управління вищою освітою в умовах трансформаційних змін : монографія. Харків: Вид-во «Оберіг», 2009. 176 с.
4. Набожняк О. Перший і головний стандарт НАТО. Як в армії США постійно аналізують помилки й досягнення. URL: <https://texty.org.ua/articles/106898/pershyj-i-holovnyj-standart-nato-yak-orhanizovano-postijnyj-analiz-pomylok-i-dosyahnen-v-armiyi-ssha/> (дата звернення: 11.11. 2023).
5. Полторак С.Т. Розвиток системи вищої військової освіти України та за кордоном: державно-управлінські аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 3. С. 70-73.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2022 р. № 1490 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 15.12.1997 р. № 1410» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1490-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.11. 2023).
7. Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки. Закон України від 17.12.2021 р. № 1986-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1986-20#Text> (дата звернення: 11.11. 2023).
8. Про затвердження Положення про особливості організації освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти: Наказ Міністерства оборони України від 09.01.2020 р. № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-20#Text> (дата звернення: 11.11. 2023).
9. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 11.11. 2023).
10. Сиченко В.В. Механізми регулювання системи освіти: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія. Донецьк: Юго-восток, 2010. 400 с.
11. Уряд ухвалив Концепцію трансформації системи військової освіти за стандартами НАТО. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2023/01/02/uryad-uhvaliv-konceptziyu-transformacziy-sistemi-vijskovo-osviti-za-standartami-nato/> (дата звернення: 11.11. 2023).
12. Шевченко О.О., Гикало Ю.В. Проблеми системи вищої військової освіти в контексті зміцнення обороноздатності України. *Державне управління: удосконалення та розвиток* № 3. 2023. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/1251> (дата звернення: 11.11. 2023).

References

1. Bondarenko, K.V. (2019), *Public administration in the national security sphere in Ukraine: theoretical, legal and organizational foundations: monograph*. Feniks, Odesa, Ukraine, [in Ukrainian].
2. Derzhavna natsionalna prohrama «Osvita» Ukraina XXI stolittia [State national program «Education» Ukraine of the XXI century], (1994) Raiduha, Kyiv, Ukraine, [in Ukrainian].
3. Dombrovska, S.M. (2009), *Derzhavne upravlinnia vyshchoi osvitoi v umovakh transformatsiinykh zmin: monohrafiia* [State management of higher education in conditions of transformational changes: monograph], «Oberih», Kharkiv, Ukraine, [in Ukrainian].
4. Nabozhniak O. The first and main NATO standard. How the US military constantly analyzes mistakes and achievements URL: <https://texty.org.ua/articles/106898/pershyj-i-holovnyj-standart-nato-yak-orhanizovano-postijnyj-analiz-pomylok-i-dosyahnen-v-armiyi-ssha/> (accessed: 11.11.2023), [in Ukrainian].
5. Poltorak, S.T. (2016) Rozvytok systemy vyshchoi viiskovoi osvity Ukrainy ta za kordonom: derzhavno-upravlinski aspekty [Development of the system of higher military education in Ukraine and abroad: state and administrative aspects]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol 3, pp. 70-73, [in Ukrainian].
6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), “Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On making changes to the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 15, 1997 No. 1410”», URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1490-2022-%D0%BF#Text> (accessed: 11.11.2023), [in Ukrainian].
7. Verkhovna Rada of Ukraine (2021), The Law of Ukraine «On amendments to some laws of Ukraine regarding military education and science», URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1986-20#Text> (accessed: 11.11.2023), [in Ukrainian].
8. Order of the Ministry of Defense of Ukraine (2020), «On the approval of the Regulation on the peculiarities of the organization of educational activities in higher military educational institutions of the Ministry of Defense of Ukraine and military educational units of higher education institutions», URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-20#Text> (accessed: 11.11.2023), [in Ukrainian].
9. Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine «About education», URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (accessed: 11.11.2023), [in Ukrainian].
10. Sychenko, V.V. (2010), *Mekhanizmy rehuliuвання systemy osvity: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku: monohrafiia* [Mechanisms of regulation of the education system: current state and development prospects: monograph], Yuho-vostok, Donetsk, Ukraine, [in Ukrainian].
11. The government adopted the Concept of transformation of the military education system according to NATO standards. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2023/01/02/uryad-uhvaliv-konceptziyu-transformacziy-sistemi-vijskovo-osviti-za-standartami-nato/> (accessed: 11.11.2023), [in Ukrainian].
12. Shevchenko, O.O. and Hykalo Yu.V. (2023) Problemy systemy vyshchoi viiskovoi osvity v konteksti zmitsnennia oboronozdatnosti Ukrainy [Problems of the system of higher military education in the context of strengthening the defense capability of Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, vol 3, URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/1251> (accessed: 11.11.2023), [in Ukrainian].